

El llibre dels paisatges

Antoni Martí Monterde ha guanyat el premi Joan Fuster d'assaig amb un estudi sobre “Les ciutats de lluny de Josep Pla”, a qui considera “el Zweig català”

Els llibres sobre París, Madrid i Nova York revelen un autor cosmopolita, urbà i subversiu

Antoni Martí Monterde (Torís, Ribera Alta, 1968), a qui li agrada tant viatjar, ha de conformar-se des de fa un temps a fer sortides petites i certament temeràries, com la que el va portar no fa gaire a passejar per l'estació internacional de Canfranc, una estació morta que havia estat via d'escapada dels jueus durant la Segona Guerra Mundial, i a rondar per les vies sospitosament a prop del túnel d'accés al laboratori nuclear on s'investiga la matèria obscura. A aquest assagista valencià i professor de teoria literària i literatura comparada a la UB, establert a Girona des de fa quinze anys i devot de la vella Europa dels cafès, els tentacles de la ficció l'atrapen inopinadament: ja que era a Canfranc, per què no endinsar-se una mica en l'estimada França, encara que fos per anar a raure a una vila minúscula que no tenia ni cafè? La breu incursió va acabar sent, doncs, un viatge sobre la marxa, durant el qual va arribar fins a Tolosa, convençut que el guiaven misteriosament les radiacions de Canfranc.

Josep Pla, que havia viatjat tant, es va trobar també en ple franquisme les fronteres tancades, i aquell impuls d'aventura que l'havia portat des dels anys vint de corresponsal a París, Berlín o Moscou es va haver de desfogar en unes cròniques de viatges interiors a peu o amb autobús que han esdevingut una mostra de la millor prosa de la decepció. “Pla passa de referir-se al viatge, el 1928, com el millor remei contra la malaltia de la proximitat, a qualificar-lo el 1942 com un antídoto a la psicosis de la proximitat, i en el context del franquisme, amb el passaport requisat, aquest enduriment del to resulta inequívocament subversiu”, considera Martí Monterde, que defensa la imatge d'un Pla cosmopolita, urbà i crític enfront del mite sedentari, pagès i col·laboracionista a Les ciutats de lluny de Josep Pla, l'obra amb què acaba de rebre el Joan Fuster d'assaig dels Premis Octubre.

El llibre, que l'editorial 3 i 4 publicarà a principis d'any, aprofundeix en les flâneries de l'escriptor a tres ciutats decisives per comprendre la seva poètica del viatge: París, Madrid i Nova York. A totes hi va anar per encàrrec (al final de la seva vida, admetria que mai no havia viatjat per plaer), però en tots els relats, més a prop de l'assaig memorialístic que de la peça periodística, hi ha el mateix “esforç per dignificar la visió” i un tractament de l'escenari urbà que s'alimenta dels seus grans dots de paisatgista, és a dir, d'una semblant “solitud de l'escriptura”. A Martí Monterde no l'interessava insistir en les “ciutats de prop” –tot i que no pot resistir-se a reconèixer en el llibre de records de Girona ressons de la infància berlinesa de Walter Benjamin–, sinó aquelles que representen el Pla més radicalment cosmopolita, aquell que declarava donar-se per satisfet “si pogués a arribar a ser un home europeu”.

No és estrany que, tirant d'experiència comparatista, l'autor insisteixi en unes referències culturals que van des de Goethe i Baudelaire fins a Proust, Benjamin o Conrad: “Pla és el nostre Zweig, i segons com, més sòlid i tot.” Li va faltar la novel·la, sí, però de debò fa tanta falta?, es pregunta Martí Monterde: “La tan anhelada novel·la de Barcelona ja existeix, i ben gloriosa, als articles i les memòries de Pla, Gaziel, Xammar o Sagarra.” Com en tot bon assaig, el retrat d’“un moment de l'ànima de tres grans ciutats” acaba sent un reflex del mateix escriptor en diferents circumstàncies de la seva vida. Hi ha el del descobriment proustià al París de l'any vint. I el

corresponsal que confraternitza a Madrid amb Julio Camba o Gómez de la Serna i es venja als seus articles de l'aparell burocràtic estatal, abans de ser detingut arran de l'assassinat de Dato. Per sospitós?, pregunto. "No, per català." De fet, diu Martí Monterde, "algunes coses que escrivia llavors avui el portarien a l'Audiencia Nacional". Finalment, hi ha el periodista bregat que el 1954 és enviat a Nova York en condicions deplorables, i acaba escrivint un elogi a la llibertat, en ple franquisme, amb incursions protofeministes incloses que devien fer remoure les pobres espanyoles que fullejaven Destino a la perruqueria.

Publicat a:

-El Punt Avui. Girona 05-11-2018, Pàgina 42

Font del document: <http://www.elpuntavui.cat/cultura/article/19-cultura/1496190-el-llibre-dels-paisatges.html>